הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר שופטים

משנה למלך על משנה תורה, הלכות אבל

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות אבל

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-אבל/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ב 4
הלכה ז 4
פרק ג 5
הלכה א 5
הלכה ט 9
הלכה י 10
פרק ד 12
הלכה ה 12
הלכה ו 12
פרק ז 13
הלכה ו 13
פרק יא 13
הלכה א 13
פרק יג 13
הלכה ט 13
פרק יד 14
הלכה כא 14

פרק ב

הלכה ז

אבל הארוסה אינו מטמא לה. נסתפקתי בהא דקי"ל דאינו מיטמא לאחותו ארוסה אם נתקדשה קדושין דרבנן מהו מי אתו קדושין דרבנן ודחו עשה דלה יטמא או לא. והנה ראיתי בפ' האשה רבה עלה דההיא דאשתו קטנה דמטמא לה בעלה דקא מתמה תלמודא והא הכא דמדאורייתא אביה מטמא לה ואתו רבנן וקא אמרי בעלה מטמא ותירץ דעשאוה כמת מצוה שאין לה קוברין כו' אלמא דפשיטא ליה לתלמודא דכיון דנשואיה אינם מן התורה אין כח לעבור על הלאו דלה יטמא אלא משום טעמא דמת מצוה הוא דמטמא לה וא"כ בנ"ד כיון דלא שייך טעמא דמת מצוה נראה דאין כח בקדושין לדחות עשה דלה יטמא. ודע שמה שלא נסתפקתי אפי' בנשואה וכגון קטנה שנשאת דנשואיה מדרבנן אי מטמא לה אחיה היינו משום דנשואה פשיטא לי דאינו מטמא לה אחיה משום טעמא דבעולה דקי"ל דאינו מטמא לאנוסה ולמפותה ואפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה נ"ל דאינו מטמא לה משום דכל נשואה בחזקת בעולה וכמ"ש רבינו בהל' איסורי ביאה דנשים האסורות לכהונה שנתאלמנו מהנשואין דנתחללו אע"פ שלא נבעלו משום דכל נשואה בחזקת בעולה וכבר כתבו שם ה"ה ומרן מהיכא למד רבינו דין זה ופשיטא ליה דלגבי האי מילתא דהיינו דכל נשואה בחזקת בעולה אין חילוק בין נשואין דאורייתא לנשואין דרבנן והיינו דבגמ' נקטו אביה ולא נקטו אחיה משום דאחיה מדאורייתא נמי אינו מטמא לה משום בעולה אבל אביה מטמא לה משום דכי כתיב הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש דממעטינן ארוסה ואנוסה ומפותה מאחותו הוא דכתיב אבל בשאר קרובים לעולם מטמא להם וא"כ ליכא מי שיטמא לקטנה זו כי אם אביה משום דבן לא שייך משום דהיא קטנה ואמה אפשר דהנשים לא הוזהרו לעשה זה וכמ"ש רבינו ומש"ה לא נקט כי אם אביה. אך עדיין יש לי לדקדק בסוגיא זו דמפשטה נראה דהשתא דקא אמרי רבנן דבעלה מיטמא לה אינו מטמא לה אביה והיינו דקא אמרי דמדאורייתא מטמא לה אביה ואתו רבנן ואמרי דבעלה מטמא לה וזה אינו דאפילו לאחר תקנת חכמים נ"ל דמטמא לה אביה דאטו משום דעשו אותה כמת מצוה נפטר אביה מעשה זה דלה יטמא וא"כ לא הוה להו למימר דמדאורייתא אביה מטמא לה דהא לפי האמת נמי אביה מטמא לה ולא הוה להו למימר אלא דמדאורייתא אין בעלה מטמא לה ואתו רבנן וקאמרי דבעלה מטמא לה ואולי דגם המקשה עלה בדעתו טעם זה דמת מצוה משום דלא ירתי לה אלא דהוא ס"ל דכיון דאיכא מצוה גבי אביה לא ימנע משום הירושה מלהטמאות לה וא"כ לא הוי מת מצוה ואמאי מטמא לה בעלה

ותירצו דאפי' דאיכא מצוה אפ"ה נמנעים מלהטמאות לה משום דלא ירתי לה ומש"ה מטמא לה בעלה דהוי מת מצוה ועדיין לא נתקררה דעתי בזה:

פרק ג

הלכה א

כל כהן שנטמא למת כו' ה"ז לוקה שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו. (א"ה עיין בדרשות הרב המחבר בדרך מצותיך דף ס"ד ע"ג): ואחד הנוגע במת או המאהיל או הנושא כו'. נשאלתי על המומיי"א שמוכרין הכהנים אי שפיר למיעבד או לא. (א"ה עיין בספר גנת ורדים חי"ד כלל א' סימן ד'). והנה לפי מה ששמעתי מומי"א הלזו אין בה בשר כלל אלא עצמות ועור החופה אותם והם יבשים מאד ולא נשאר בהם לחלוחית של בשר כלל ושאלתי אם היו עצמות אלו נפרכים מאליהם או לא ואמרו לי שאינם נפרכים ובקושי הם משתברים ולפי זה נראה דאין כאן מקום לספק כלל דפשיטא דמטמא במגע ובמשא דהא קי"ל דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא וטומאתו מדין תורה וכמ"ש רבינו בפ"ב מהל' טומאת מת ומצד היותו יבש אין לטהרו שהרי כתב בפ"ג בשר המת שנפרך ונעשה כקמח טהור משמע מפשט דבריו דכל שלא נעשה כקמח אף במונח שאילו יפרך יעשה כקמח מטמא ואף לפי מ"ש מרן שם שכוונת רבינו היא לומר שיבש כל כך עד שאילו יפרך יעשה קמח ואף שעדיין לא נפרך טהור מ"מ אף לפי דברי מרן בעינן שאילו יפרך יעשה קמח אבל כל שאינו נעשה קמח עדיין בטומאתו עומד ולפי מה שכתבנו מומי"א זו שאנו דנין עליה מלבד שאינה נעשית קמח לא איפרוכי מיפרך ואדרבה בקושי היא משתברת באופן דאליבא דכ"ע מטמאה היא במגע ובמשא. ואף שיש להסתפק ולומר דמומי"א זו מעכו"ם נינהו ומלבד דכיון דרובא דעלמא עכו"ם נינהו איכא למימר דניזל בתר רובא זאת ועוד כי הגד הוגד לי שבמקומות אלו שנעשית המומי"א מעולם לא עבר שם רגל ישראל ולפי זה היה נראה להקל דהא קי"ל דעכו"ם אינם מטמאים, הא ליתא דלא אימעיטו עכו"ם אלא מטומאת אהל דכתיב אדם כי ימות ואמרינן אתם קרויין אדם ואין העכו"ם קרויים אדם ובטומאת אהל משתעי קרא אבל במגע ובמשא הם מטמאים וכדאיתא בהדיא בפרק הבא על יבמתו (דף ס"א.) וכן פסק רבינו בפ"ג מהל' טומאת מת: וראיתי למרן בטוי"ד סימן שע"ב שכתב בשם הגהות מיימוניות דספר יראים פסק דהלכה כרשב"י וכיון שאין מטמאין באהל אף במגע ובמשא לא מטמאי והביא ראיה מת"כ וכתב בסוף דבריו ושמעתי שאסורים כהנים במגע ומשא מתי עכו"ם ואני כתבתי הנ"ל והמחמיר תע"ב והמקל לא הפסיד. וכתבו ההגהות עליו אמנם כדברי המחבר רבינו

משמע בפרק הבע"י דגרסינן נהי דמעטינהו קרא מאהל ממגע ומשא לא מעטינהו ע"כ. ואני תמיה על ההגהות שהכריחו כסברת רבינו דפסק דעכו"ם מטמאים במגע ובמשא ומוזהרים גם הכהנים עליהם מההיא דפרק הבע"י וכי היעלה על הדעת דבעל ספר יראים דנודע שמו דרב גדול ומוסמך היה נעלם ממנו סוגיא זו אבל בירורן של דברים כן הוא דודאי דס"ל דאפי' למ"ד דאין עכו"ם מטמאים באהל מטמאים במגע ובמשא ומיהו היינו דוקא לענין טומאת מקדש וקדשיו ומאי דקאמר קרא במלחמת מדין ואתם חנו וגו' כל הורג נפש וגו' היינו משום שהיו אוכלים קדשים ונכנסים למשכן אבל לענין מה שהזהיר הכתוב לכהן משום טומאה ס"ל דלא הוזהר אלא בטומאה שמטמאה באהל אבל טומאה שאינה מטמאה באהל ס"ל דלא הוזהרו הכהנים עליה כלל ומש"ה כתב דכיון דקי"ל דעכו"ם אינם מטמאים באהל אפילו לטומאת מקדש וקדשיו הכהנים אינם מוזהרים אפילו על מגעם ומשאם ואל תתמה על זה שהרי כמה טומאות יש דחשיבי טומאה לענין מקדש וקדשיו והכהן אינו מוזהר עליו כגון נבלה ושרץ ורבים כאלה שהכהן לא הוזהר אלא על טומאה מן המת דוקא וס"ל ג"כ דגם על טומאת מת לא הוזהר אלא בטומאה שמטמאה באהל וטעמו מההיא דאמרינן בפ"ז דנזיר (דף מ"ח) על נפש מת לא יבא שומע אני אפי' נפש בהמה (עיין בפ"ב דביצה דף כ"א ודו"ק) ת"ל נפש מת כו' ר' ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר לא יבא בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר ע"כ. ופירשו רש"י והתוס' שם דכוונת ר' ישמעאל היא דכיון דקרא קאמר לא יבא ובודאי שהנזיר מוזהר אף על מגע ומשא ע"כ כוונת הכתוב הוא לומר דדוקא בטומאה שמטמאה באהל מוזהר עליה הנזיר אבל טומאה שאין מטמאה באהל אין הנזיר מוזהר עליה ומש"ה אינו מוזהר על הנבילה אף שנפש בהמה נקראת נפש כדכתיב מכה נפש בהמה ולפ"ז כי היכי דממעטינן נבילה ה"נ ממעטינן עכו"ם שאין הנזיר מוזהר עליו כיון שאינם מטמאים באהל ואע"ג דדרשא זו דר' ישמעאל בנזיר היא מ"מ ידוע הוא בכמה מקומות בתלמוד דנזיר וכהן שוים הם באזהרה הלזו דטומאה וראיה הלזו היא מבוארת בדברי בעל ספר יראים סימן שי"א ומדברי רלב"ג בפירוש התורה בפרשת אמור נראה דס"ל כסברת ס' יראים. הן אמת דאיכא לעיוני טובא מה יענו החולקים על סברת ספר יראים וס"ל דכהנים מוזהרים על מגע ומשא דמתי עכו"ם בראיה הלזו דנזיר, וכ"ת דס"ל דדוקא בנזיר נאמר דין זה אבל בכהן לא, זו אין הדעת סובלתו שהרי כבר כתבנו דנזיר וכהן שוין הם בדינם ועוד דאם איתא דרבינו הוה ס"ל דגבי נזיר אינו מוזהר על מגע עכו"ם היה לו לבאר דין זה בהלכות נזירות ובפ"ג מהלכות נזירות הלכה ט"ו סתם את הדברים וכתב כהן שנטמא למת טומאת שבעה כו' הרי זה לוקה ואין ספק דהעכו"ם

מטמאים במגע ובמשא טומאת שבעה ובעו אפר הפרה לטהרתן כישראל ממש דהא רבנן דס"ל דמטמאים באהל מייתי לה מקרא דכל הורג נפש וגו' ורשב"י מוקי לקרא במגע ובמשא וכדאיתא בהבא על יבמתו ובהאי קרא כתיב תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי וא"כ מסתמיות דברי רבינו נראה דס"ל דנזיר מוזהר על מגע ומשא דעכו"ם. והנראה אצלי בזה הוא דס"ל דת"ק דברייתא דמפיק לנבילה מקרא דכתיב נפש מת ולא מצינו דבהמה תקרא נפש מת פליג עם רבי ישמעאל וסבירא ליה לת"ק דאין הדבר תלוי במה שמטמא באהל אלא שאני בהמה דגזירת הכתוב היא דאין הנזיר מוזהר עליה מדכתיב נפש מת אבל עכו"ם דאיקרו נפש מת אף שאינם מטמאים באהל הנזיר מוזהר על מגען ומשאן ופסק כת"ק. עוד אפשר לומר דרבינו ס"ל דאף לר"י לא מיעט הכתוב אלא בהמה שאין במינה כלל שמטמא באהל אבל נפש אדם שיש במינו שמטמא באהל דהיינו ישראל אף שיש במינם שאינו מטמא באהל דהיינו עכו"ם מ"מ לא נתמעטו מקרא זה ומוזהר הוא הנזיר על מגען ומשאן ומה שהכריחו לזה הוא שהרי יש כמה טומאות שאינם מטמאים באהל וכדתנן בפ"ב דאהלות ומייתי להו רבינו ריש פ"ח מהל' טומאת מת והנזיר מוזהר עליהם ועצם כשעורה אינו מטמא באהל והנזיר מלבד שהוא מוזהר עליו מגלח נמי עליו על מגעו ומשאו וזו היא הלכה פסוקה וכמ"ש רבינו בפ"ו מהל' נזירות הלכה ו' ופשיטא דר' ישמעאל לא פליג בהך אלא ודאי צ"ל דס"ל לר' ישמעאל דקרא לא מעט אלא דבר שאין במינו שמטמא באהל אבל עצם כשעורה וכן עכו"ם שיש במינם שמטמא באהל לא נתמעטו מן הכתוב והכהן והנזיר מוזהר עליו. ובעל ספר יראים הכרח זה דעצם כשעורה לא ס"ל משום דשאני עצם כשעורה ודכוותיה דבזה המת עצמו יש דברים שמטמאים באהל ומש"ה אף שיש דברים שאינם מטמאים באהל מ"מ הנזיר מוזהר על מגען ומשאן שהרי אינו מטמא באהל אבל גבי עכו"ם דשום עכו"ם אינו מטמא באהל הוה ליה כבהמה וכשם שנתמעטה הבהמה שאין הנזיר מוזהר על מגעה ומשאה ה"נ עכו"ם ואפשר דס"ל דת"ק ור' ישמעאל לא פליגי לענין דינא ואת"ל דפליגי אפשר דאיהו פסק כר' ישמעאל. אך קשה לסברת ספר יראים הלזו דהא מוכח בפ"ק דע"ז דאסור לכהן לילך לח"ל אם לא לדבר מצוה והטעם הוא מפני שחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים והנראה שהטעם שגזרו טומאה הוא מפני נפלים שקוברים אותם בכל מקום ורבינו בפ"ב דאהלות מ"ג כתב דהטעם שגזרו טומאה על ארץ העמים לפי שהעכו"ם להתרשלותם עם המתים וקוברים אותם בכל מקום שפטנו על ארצותם זאת הטומאה כו' לפי שאנו נאמר שיהיה בכל חלק מעפרה עצם כשעורה ע"כ. ולפי סברת בעל ספר יראים הרי אין הכהן מוזהר על המת עצמו של עכו"ם וא"כ מפני מה

הכהן מוזהר על ארץ העמים. ואפשר דס"ל דמאן דאסר לכהן ליילך לארץ העמים ס"ל כרבנן דעכו"ם מטמאים באהל וזה דוחק. שוב ראיתי לתוס' בפ' כהן גדול ונזיר דף נ"ד שכתבו שאחד מן הטעמים שגזרו טומאה בארץ העמים הוא מפני רוב ישראל שנהרגו בח"ל ולפי זה אפשר דספר יראים סבר כסברת התוס' הלזו ומש"ה אסר לכהן ליילך לארץ העמים. ודע שאף שחזקנו זרועותיו דבעל ספר יראים מ"מ לענין הלכה נראה דיש להחמיר חדא דאעיקרא דדינא הא איכא כת מרבואתא דאית להו כרבנן דקברי עכו"ם מטמאים באהל והם מהר"ם וכמ"ש הרא"ש בתשובה כלל ל' והתוס' בסוף פ' המקבל ומרן בטור י"ד סימן שע"ב כתב דלענין הלכה נקטינן להחמיר ולפי סברא הלזו דהלכה כרבנן דפליגי עם רשב"י פשיטא דהכהנים מוזהרים על מתי עכו"ם כמתי ישראל ועוד דאף רבינו דפסק כרשב"י ס"ל דכהן מוזהר על מגע או משא דעכו"ם מת וכמ"ש בפ"ג מהלכות אלו הלכה ג' באופן שאין לסמוך על סברת ספר יראים הלזו להקל. ומלבד כל זה איכא לאתמוהי טובא בסברת ספר יראים הלזו מההיא דאמרינן בפ"ק דנזיר גבי שמשון דשאלו מנא לן דאיטמי אילימא מדכתיב בלחי החמור דילמא גרוי אלא מהכא ויך מהם אלף איש כו' ע"כ, ומה ראיה מביא שלא הוזהר על הטומאה ממה שנטמא במתי עכו"ם והלא הנזיר לא הוזהר על טומאת עכו"ם וזו ראיה שאין עליה תשובה. שוב ראיתי שהרב עצמו הוקשה לו מסוגיא הלזו וכתב דהך סוגיא אתיא כרבנן דפליגי עליה דרשב"י וס"ל דעכו"ם מטמאים באהל ולדידהו הנזיר מוזהר על מתי עכו"ם כשאר המתים ונכון הוא אך היה נראה להקל בזה ממ"ש הראב"ד בפ"ה מהל' נזירות הלכה ט"ו בהשגה המתחלת עיינתי בשמועה כו' וכתב בסוף דבריו והכהנים בזמן הזה טמאי מת הן ועוד אין עליהם חייב טומאה והמחייב אותם עליו להביא ראיה ע"כ. והנראה מדבריו הוא דס"ל דלא הזהיר הכתוב מהטומאה על הנזיר ועל הכהן אלא בזמן שהם טהורים אבל אם הם טמאים אף שפירשו מן המת מ"מ אינו מוזהר עוד על הטומאה מדכתיב ולא יחלל דוקא במי שהוא מחלל עצמו וכדאיתא בפרק ג' מינים (דף מ"ב) ולא שאני ליה בין טומאה בחיבורים לטומאה שלא בחיבורים ומש"ה פטר את הכהנים בזמן הזה מדין זה דטומאת מת ואיכא לאתמוהי טובא בסברת הראב"ד הלזו דהא מצינו בגמרא בכמה מקומות דהאמוראים היו מציינים את הקברות מפני הכהנים כגון רבי בנאה וחביריו [ב"ב נ"ח.] ובזמן האמוראים הרי כולם היו טמאי מת ואין עליהם עוד שום חיוב טומאה יש לומר דס"ל דבזמן האמוראים גם כן היה להם אפר הפרה וכדאמרינן בפ"ק דנדה (דף ו') דמתמה תלמודא קדש בימי רבי מי הואי ומשני כדעולא דאמר עולא חברייא מדכן בגלילא ופירש"י חבירים שבגליל מטהרים יינם לנסכים ושמנן למנחות

שמא יבנה בית המקדש בימיהם ע"כ, וע"כ היו טהורים ממת דאי לא איך היו מטהרים יין ושמן אלא ודאי דהיה להם אפר הפרה וזכורני שראיתי במקום אחד דכשגלו לבבל הוליכו עמהם אפר הפרה, ומה שהקשו בגמ' קדש בימי רבי מי הואי לאו למימרא שהוא נמנע לפי שאין להם אפר הפרה אלא שהוקשה דלאי זה תכלית היה קודש מאחר דליכא בית המקדש ותירצו כדעולא שהיו עושים יין ושמן קדוש אולי יבנה המקדש בזמנם אבל לא נסתפקו מעולם אם היה להם אפר הפרה ורבינו שמשון בפרק ד' דחלה מ"ז כתב דבימי האמוראים היו אוכלים תרומה טהורה כי היה להם אפר הפרה וכן כתב הרא"ש בסוף הלכות חלה והביאו הך דפ"ק דנדה שכתבנו ולפי זה היה נראה דיש להקל מכח ס"ס ספק אי הלכתא כהראב"ד דליכא איסור טומאה בזמן הזה ואת"ל דלית הלכתא כוותיה ספק אי הלכתא כספר יראים דעל העכו"ם אינם מוזהרים אף על מגעם ועל משאם וס"ס זה מתהפך הוא וכמבואר (א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ד מהל' בכורות כי שם בתשובה האריך בדין ספק ספיקא) אך נראה דאין להקל מטעם זה דהא אין ספק זה שקול שהרי בכל אחד מהצדדים חלוקים הם חכמי ישראל כנגדם אם בההיא דספר יראים כבר כתבנו למעלה שלא נמצא לו חבר בסברא זו ובסברא זו גם כן דהראב"ד גם כן כל חכמי ישראל חלוקים עליו והנה רבותינו בעלי התוספות חולקים עליו וכמבואר באותו הכתב ששלח רבינו חיים הכהן לר"ת המתחיל מאחר שחרב הרי הוא כחלל איזה בית אשר תבנו לי ורבינו גם כן בפירוש חולק עליו דלדידיה כל שפירש מן המת ואח"כ חזר ונטמא לוקה על כל טומאה וטומאה אם התרו בו וכמבואר בדבריו וכל המחברים כולם ראשונים ואחרונים שאין דרכם להביא בחיבוריהם אלא דברים דנהיגי בזמן הזה והביאו הלכות טומאת מת להזהיר לכהנים פשיטא דפליגי על סברת הראב"ד הלזו וכיון שכן פשיטא דאין לעשות ס"ס משתי סברות הללו דלכל חדא וחדא חלוקים הם עליהם כל חכמי ישראל. הכלל העולה דלדידן פשיטא לן מלתא דאסור ליגע במומי"א הלזו וכל כהן המחמיר עליו תבא ברכת טוב. (א"ה לענין איסור הנאה אי שייך במומי"א יתבאר לקמן בדברי הרב המחבר פי"ד מהלכות אלו הלכה כ"א ואי שרי לעשות סחורה במומי"א נתבאר פ"ח מהל' מאכלות אסורות הלכה ח"י יע"ש):

הלכה ט

היו כהן ונזיר מהלכין בדרך כו'. נ"ב ירושלמי פ"ב דנזיר סוף הלכה א' לוי וישראל יטמא ישראל ולא הוי לוי הוא ישראל א"ר אבין בשעת דוכן שנינו ע"כ:

הלכה י

נשיא שמת הכל מטמאין לו כו'. גרסינן בירושלמי בפרק אין דורשין הלכה ג' ויזבחו לה' שלמים ויעלו עולות לה' למחרת היום ההוא ניחא עולות למחרת היום ההוא שלמים למחרת היום ואין שלמים באים כב"ש א"ר יוסי בר בון דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר ע"כ. והנה פסוק זה הוא בד"ה ביום שהמליך דוד את שלמה שנית וס"ל שהיה בעצרת שאותו יום מת דוד ובפשטיה דקרא הוה ס"ל לתלמודא שהזבחים והעולות היו למחרת היום ההוא על זה הקשו דהתינח עולות למחרת וכב"ש דס"ל דאין מביאין עולות ביו"ט וכדאיתא בפ"ב דיו"ט (דף י"ט) אלא שלמים אמאי למחרת והא אף ב"ש מודו דשלמים באים ביו"ט. ותירצו דכיון דמת דוד בעצרת והיו כל ישראל אוננין הקריבו למחר. והדבר הוא תימה אצלי דהא בפרק במה מדליקין (דף ל') אמרינן דבשבת נפטר דוד וא"כ לכ"ע אין מקריבין לא עולות ולא זבחים זולת חובת היום. שוב ראיתי להתוס' פ"ב דחגיגה (דף י"ז) ד"ה אף עצרת שכתבו וז"ל בירושלמי אר"י בר בון דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר כלומר מהתם משמע שהיו לו תשלומין וקשה לה"ר אלחנן תיפוק ליה בלאו הכי לא הקריבו בראשון כיון שהיה שבת ושמא התם לית ליה הכי אלא פליג אהא ע"כ. ובעיקר דברי יוסי דאמר דלפי שדוד מת בעצרת היו כל ישראל אוננין והקריבו למחרת אני תמיה דאם כוונתו היא מההיא דאמרינן בפרק הנושא (ק"ג:) אותו היום שמת רבי בטלה כהונה וכתב רבינו נשיא שמת הכל מטמאין לו אפילו כהנים עשאוהו כמת מצוה לכל מפני שהכל חייבים בכבודו וכן הכל אוננין עליו ופשיטא דדוד לא גרע מנשיא, אם הדבר כן תיפוק ליה שהכל היו טמאי מת וא"כ איך למחר הקריבוהו והא בעו הזאה שלישי ושביעי. וכי תימא דלמחרת לאו דוקא אלא הכוונה היא ביום השביעי לאחר שהזו עליו וטבל הביאו שלמים ואכלו אותם לערב, ג"ז לא יתכן שהרי התוס' בפרק תמיד נשחט עלה דההיא דאמרינן דערל וטמא משלחין קרבנותיהם הקשו דטמא איך משלח והוא בעי סמיכה כו' ותירץ דמיירי בעופות כו' וא"כ אף ביום השביעי לאחר שהזה וטבל עדיין הוא טמא וחייב כרת על ביאתו לעזרת ישראל וכמבואר. וכ"ת דעולות אלו היו עופות, ג"ז לא יתכן שהרי מילתא דפשיטא דעולות אלו לא היו נדרים ונדבות אלא לכ"ע אינן קרבין ביו"ט ולא היינו צריכין לטעמא שהיו אוננין אלא עולת ראיה היה ועולת ראיה אינה באה מן העוף וכדאיתא בפ"ק דחגיגה. ואף אליבא דרבינו דאית ליה גירסא אחרת באותה סוגיא וס"ל דעולת ראיה באה מן העוף וכמ"ש ברפ"ז מהל' חגיגה, מ"מ אכתי שלמים לא משכחת לה דהא שלמים לעולם אינם באים מן העוף וכמבואר. וכ"ת דשלמים אלו היו ממעשר בהמה וכמ"ש רבינו בפ"ב

מהל' חגיגה הלכה ט' דיוצא אדם י"ח שלמי חגיגה במעשר בהמה ומעשר בהמה לא בעי סמיכה וכמ"ש רבינו בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה ו', גם זה לא יתכן דהא מדברי הירושלמי שכתבנו משמע דבעי לאוקומי קרא אף כב"ש ולב"ש אף שלמי חגיגה אינן באים מן המעשר כדאיתא בפ"ג דחגיגה (דף ז') . ואולי נאמר דשלמים אלו היו שלמי שמחה דלכ"ע באים מן המעשר וכדאיתא התם בגמרא, אלא שהוא דוחק גדול לומר שכל ישראל הביאו קרבנותיהם מן המעשר, ועוד מצד אחר לא יתכן שהרי בקרבן ראיה לכ"ע הטמא פטור מכל וכל משום דכתיב בעלותך לראות וכמ"ש רבינו רפ"ב מהל' חגיגה, ותו שהרי בספ"ב מהלכות ביאת מקדש כתב שטמא מת אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר ופירש שם מרן ז"ל אע"פ שטבל אין מקריבין עליו וא"כ אם ישראל נטמאו מפני כבודו של דוד א"כ אזדא לה מצוה זו דראיה וחגיגה וכמבואר. ושמא י"ל דלעולם ישראל לא נטמאו דאף דיש לדוד דין נשיא מ"מ משום המצוה דחל חיובא עליהם דהיינו מצות ראיה וחגיגה ושמחה אם היו מטמאים לו היו מתבטלות מצות אלו מש"ה לא נטמאו ומה שלא הקריבו באותו יום הוא מדין אונן שהרי סיים רבינו וכן הכל אוננין עליו ואין ספק שכוונת דבריו היא שיש לכל ישראל דין אונן וכיון שכן הא אמרינן בפרק אלו מגלחין (דף ט"ו:) אבל אינו משלח קרבנותיו דתניא רש"א שלמים בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן ואע"ג דאבל כל ז' אינו משלח וכמ"ש רבינו פ"ב מהלכות ביאת מקדש הלכה י"א מ"מ פשיטא דגבי נשיא לא גזרו אלא אנינות ולא אבלות והכי דייקי דברי רבינו. ועוד נ"ל דמעולם לא גזרו במיתת הנשיא אלא אנינות של דבריהם דהיינו דכל זמן שלא נקבר המת שיהא אסור בבשר ויין ושיהא פטור מכל המצות אבל אוננות של תורה דהיינו דקי"ל דיום המיתה אסור בקדשים לאומרו יתברך לא אכלתי באוני זה לא גזרו על הנשיא. ומ"ש רבינו הכל אוננין היינו אוננות דמיירי באותן ההלכות אבל אנינות דשייכי לענין קדשים בהא לא מיירי. וכ"ת א"כ לאחר שנקבר דוד אמאי לא הקריבו חובתם י"ל דכבוד גדול עשו לו במותו ונשתהו עד שיקבר וקודם הקבורה לא היו יכולים לשלוח קרבנותיהם דלא גרעי מאבל. אלא דעדיין לא נתקררה דעתי בכל זה שהרי יו"ט היה וביו"ט ליכא לא אנינות ולא אבלות ולא עדיף נשיא ממת לו מת שחייב להתאבל עליו דאין לו אנינות וכמבואר: הן אמת דלענין אנינות של תורה דהיינו יום המיתה אסור לעבוד ולאכול בקדשים נ"ל דאין חילוק בין מת בשבת או ביו"ט למת בימי החול לפי שלא ראיתי לרבינו בפ"ג מהל' מעשר שני ופ"ב מהל' ביאת מקדש שחילק בין שבת לימי החול. אך כבר כתבתי דמעולם לא גזרו על הנשיא כי אם אנינות של דבריהם דהיינו שקודם קבורה אסור בבשר ויין ופטור מכל המצות ודבר זה אינו נוהג ביו"ט והנראה

אצלי הוא דאף שאין אנינות במועד מ"מ אסור בקדשים משום טירדא וכדאמרינן בפ"ק דיומא (דף י"ד) שהקשו וכה"ג מי חל עליו אנינות והא מגרשא ותירצו נהי דאנינות לא חיילא עליה איטרודי מי לא מיטריד ע"כ. ופירש"י מי לא מיטריד ובקדשים בעינן שמחה גדולה כדכתיב לך נתתים למשחה כדרך שהמלכים אוכלים ע"כ. והנה מסוגיא זו יש ללמוד דענין אונן של תורה דהיינו דאסור באכילת קדשים הוא אף במת בשבת. שהרי שם הקשו ומי גזר רבי יהודה שמא יאכל והתנן ריי"א אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו ואי מתה אשתו עביד עבודה ולא גזר ר"י. הרי דאף שמת ביוה"כ ס"ל לתלמודא דאיכא איסורא באכילת קדשים וכמבואר. וכן למדנו דאף מי שאין עליו חיוב אוננות כגון התם דמגורשת היא דקודם מיתה קדים ועייל לביהכ"נ ומשוי ליה לגיטא דההיא דמתה גיטא למפרע מ"מ משום טירדא אסור באכילת קדשים אף שהוא ביו"ט. וא"כ י"ל דכוונת אומרן שהיו אוננין היא לומר שהיו טרודין באבלו של דוד וכל אותו היום היו אסורים באכילת קדשים ולא רצו להקריב באותו יום ולאכול לערב שלא למעט בזמן אכילתם ולפיכך הניחו הכל למחרת היום ההוא זבחים ועולות. הן אמת שדין זה דטירדא שאוסר באכילת קדשים כעת לא מצאתי אותו בדברי רבינו ולא ידעתי אם איסור זה הוא מדרבנן וכעת הדבר צריך אצלי תלמוד. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בפ"ב מהל' ביאת מקדש):

פרק ד

הלכה ה

הגוסס הרי הוא כחי כו' וכן אין קורעין עליו וכו'. הריב"ש סימן קי"ד נשאל על חולה שהיה גוסס ע"ש ואמרו לפתוח לו קבר אם ראוי לעשות כן כו' תשובה באבל רבתי תניא גבי גוסס אין קורעין ואין חולצין כו'. ואינו נראה ראיה מהא דאבל רבתי לנ"ד דהתם היינו טעמא שלא תטרף דעתם עליהם אבל בנ"ד שהוא לפתוח לו קבר דלא שייך טירוף דעת אפילו בחולה שרי. ואע"ג דכתב הרמב"ן כל שהוא מעסקי המת אין עושין לו היינו כגון ארון וקריעה אבל קבר לא דליכא טירוף דעת:

הלכה ו

ובשבת מיסב ואוכל כו' וחייב בכל מצות האמורות בתורה. היכא דהיה אונן בליל ראשון של פסח כתב המנהיר סימן ע"ג שחייב בכל המצות הנהוגות באותו הלילה אכן לומר סדר הגדה שיש בה אריכות ומדרש פסוקים אומר אחר לפניו והוא ישב וישמע מפיו. וכן צידד עוד לומר דגם כשהוא אונן בליל יו"ט שני דחייב בכל המצות הנהוגות

באותו הלילה דדוקא ביום אינו חייב במצות אך בלילה חייב ועיין מהרי"ל בהל' יו"ט במי שהיה אונן בליל שמחת תורה ודו"ק:

פרק ז

הלכה ו

כ"ג חייב בכל דברי אבלות כו'. מ"ש מרן בכ"מ ומשמע לי שרבינו מפרש דשלש מחלוקות הם כו', דברי מרן תמוהים הם דאין כאן כי אם שתי מחלוקות ופסק כר' יהודה וזה פשוט בסוגיא וכ"כ מרן בפ"ה מהל' כלי מקדש:

פרק יא

הלכה א

אע"פ שאין אבלות במועד כו'. נראה בעיני דאם מת לאדם מת שחייב להתאבל ביו"ט ראשון אינו יכול לקרוע בחול המועד אלא ידחה הקריעה עד אחר החג כשיתחיל להתאבל. והמשנה ששנינו אין קורעין אלא קרוביו של מת מיירי שמת בחוה"מ דכיון דשעת חימום הוי הותרה אצלם אבל מת ונקבר ביו"ט כיון דנדחה הקריעה דאינו יכול לקרוע ביו"ט נדחה נמי עד זמן האבל. אע"פ שדברי המחברים בזה סתומים הדין דין אמת ומדברי רבינו ז"ל יש הוכחה לזה שכתב תחלה אע"פ שאין אבלות במועד קורע על מתו ושוב כתב אין קורעין אלא הקרובים שחייבים באבל או הקורע על חכם או על אדם כשר או מי שהיה עומד בשעת יציאת נשמה. וע"כ מיירי בין מיתה לקבורה דאי מת ביו"ט אינו קורע כלל לא על אדם כשר ולא העומד בשעת יציאת נשמה דכיון דאידחי אידחי ואין עליו חיוב קריעה כלל ופשיטא דאסור במועד ותו לא מידי ודו"ק. ועיין טיו"ד סימן ש"מ במ"ש מהריק"א משם הרמב"ן גבי שמע שמועה ברגל ואחר הרגל נעשית רחוקה דמשם משמע כמו שכתבתי. גם מדברי מהר"ם שהביא הרא"ש בפסקיו על משנת אין קורעין ואין חולצין אלא קרוביו של מת מתחיל לשון הרא"ש וכן פסק רבינו מאיר כו' משמע דהכי ס"ל דכל שנקבר ביו"ט ראשון נדחית הקריעה אחר החג ודו"ק:

פרק יג

הלכה ט

אבל לעסוק בד"ת בפניו וכו'. אם אסור להתפלל בתוך ד"א של קבר קטן או קבר אשה עיין בתשובות מהריט"ץ בחדושיו לפרק איזהו נשך (דף י"ב) יע"ש:

פרק יד

הלכה כא

המת אסור בהנאה כו'. דע שעדיין יש לי חקירה אחת במומיי"א הלזו [עיין לעיל רפ"ג במ"ל ד"ה ואחד הנוגע] והוא דהא קי"ל דמת אסור בהנאה משום דאתיא שם שם מעגלה ערופה והיא הלכה פסוקה כתבוה כל הפוסקים ז"ל ובכל איסורי הנאה המכירה היא אסורה מדין תורה דהא איצטריך הכתוב להתיר נבלה בהנאה ואמר לגר תתננה או מכור אלמא דאיסורי הנאה אסור למוכרם דבר תורה והרואה יראה מה שכתבתי דלדעת ריא"ז ורש"י והתוס' דמוכר אחד מאיסורי הנאה שלוקה עליהם אך לרבינו אינו לוקה אלא אסור מן התורה ודינו כחצי שיעור (א"ה הכל נתבאר באר היטב בדברי הרב המחבר פ"ה מהל' יסודי התורה יע"ש באורך) ואף שאני נסתפקתי במקום אחר בדברים האסורים באכילה ובהנאה מן התורה ונפסד האוכל ממאכל אדם אי איכא איסור תורה במכירתו מאחר שהוא מאיסורי הנאה ודוקא אם אכל אותו אין בו איסור תורה לפי שאכלו שלא כדרך הנאתו אבל לגבי הנאה דמכירה אין חילוק בין מה שהוא ראוי למאכל אדם או לא או דילמא כיון דאיסור הנאה מאכילה נפקא לן דקי"ל כר' אבהו דאמר בפ' כל שעה כל מקום שנאמר בתורה לא יאכל לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע כל היכא דליכא איסור אכילה ליכא איסור הנאה מ"מ אף דנימא הכי הכא גבי מת לא שייך זה כלל משום דגבי מת אף שאינו ראוי לאכילה אסור דבר תורה דומיא דבשר בחלב וכלאי הכרם שאף שלא כדרך הנאתם לוקה עליהם משום דלא בא אזהרתם בלשון אכילה וכמ"ש רבינו בפ' י"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ו' הכא נמי גבי מת לא נאמר איסורו בלשון אכילה אלא הנאה הוא דאיתסר בה דומיא דקדשים וכי היכי דגבי הקדש אין חילוק בנהנה בין דבר הראוי לאכילה לדבר שאינו ראוי לאכילה אלא כל הנאה אסירא הכא נמי גבי מת כל שנהנה ממנו אסור מן התורה ואף דכתבנו (שם במקום הנזכר) דנהנה מן ההקדש שלא כדרך הנאתו דלא מעל וכדאמרינן שאני היכל דלתוכו עשוי שאני התם שהוא שלא כדרך הנאתו אבל מוכר או נותן פשיטא דמעל ועיקר המעילה היא מוכר דבר של הקדש דכיון שלקח המעות מעל וכמבואר: אך מאי דאיכא לספוקי הוא דכיון דאיסור זה דהנאת המת מג"ש דמרים ילפינן לה דכתיב ותמת שם ואתיא שם שם מעגלה ערופה אפשר שדין זה לא נאמר אלא בישראל דומיא דמרים אבל בעכו"ם לא ומת עכו"ם אינו אסור בהנאה וא"כ חזרנו למה שכתבנו בתחלת הדברים דמלבד דרובא דעלמא עכו"ם נינהו ואית לן למיזל בתר רובא הכא בנדון זה ליכא לספוקי כלל דילמא ישראל הוא שהרי כבר כתבנו דבמקומות אלו שנעשית המומיי"א לא עבר

שם רגל ישראל: והנה חפשתי בטור יו"ד סימן שמ"ט שהביא דין זה ולא מצאתי גלוי לזה אלא בסתם כתב הטור מת ותכריכיו אסורים בהנאה ומרן ז"ל גם כן לא באר לנו זה וכן רבינו כתב סתם המת אסור בהנאה אך ראיתי למרן בשולחנו דפסק מת בין עכו"ם בין ישראל ותכריכיו אסורים בהנאה ע"כ ולא גלה לנו מהיכן קא יליף לה אך ראיתי בספר בדק הבית שכתב כתב הרשב"א בתשובה דלא שנא בין מת עכו"ם למת ישראל ע"כ. והנה לפי הנראה מרן בחיבורו הגדול לא ראה תשובה זו ומש"ה לא הביאה ואח"כ ראה אותה ופסקה בשולחנו ונראה דדברי הרשב"א הללו הם תשובת הרשב"א סימן שס"ה שהשואל היה סבור דג"ש זו לא נאמרה אלא במתי ישראל ועל זה השיב דאי איכא מת דלא מיתסר בהנאה יין נסך דאסור בהנאה מנא לן דאי משום דאיתקש לזבח וזבח איתקש למת ההוא מת גופיה מנא לן דמתי ישראל קאמר ע"כ הרי דס"ל להרשב"א דאף מת עכו"ם אסור בהנאה ואע"ג דהרשב"א שם דחה ראיה זו משום דאם כן היקשא למאי ס"ל למרן דאינו אלא דחויא בעלמא שאין להכריח נגד סברת השואל מההיא דיין נסך אבל לקושטא דמילתא הכי ס"ל להרשב"א דאף מתי עכו"ם אסורים בהנאה ופשט דבריו מורים כן ועוד דהרשב"א בא ליישב דברי הרמב"ן שהביא הרשב"א ריש סימן שס"ד שכתב אבל לפי דעתי יהיה זה בבשר מן החי אבל המת למדו בו ג"ש מעגלה ערופה ע"כ. והנה מדברים אלו מוכרח הוא דס"ל להרמב"ן דאף מת עכו"ם אסור בהנאה דאי לא הא משכחת בשר מן המת שיהיה מותר ועל זה שאל השואל דמנא ליה להרמב"ן דין זה והשיב לו הרשב"א ואם כן פשיטא דהרשב"א בשיטת הרמב"ן אזל וכן נראה ממ"ש בסימן שס"ד כשבא לתת טעם למה אין איסור אבר מן החי נוהג במהלכי שתים כתב משום דרבנן הכי דרשי לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודיה כלומר שפירש לאחר שתצא נפשו ואילו בשר מהלכי שתים לאחר שתצא נפשן אסור אפי' בהנאה וכדעת הרב אם כן לית ביה משום אבר מן החי דהא לאחר שאין הנפש עם הבשר בשר לחודיה אסור ע"כ ואם מת עכו"ם מותר בהנאה אכתי תיקשי דמנא לן דעכו"ם ליכא משום אבר מן החי הא שפיר קרינן ביה לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודיה וליכא למימר דכיון דעל כורחין בישראל אינו נוהג דין אבר מן החי אין לחלק בין עכו"ם לישראל משום דכולם מין אחד הא ליתא דהא לדידן חילק הכתוב בין בהמה טמאה לטהורה בדין אבר מן החי משום דרשא דלא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודיה ואם כן נימא נמי דיש חילוק בין ישראל לעכו"ם ויהיה נוהג דין אבר מן החי בעכו"ם א"ו דס"ל להרשב"א דאף עכו"ם אסור בהנאה ונראה דלזה כיון הרשב"א במ"ש וכדעת הרב ז"ל דודאי לא קאי למאי דקאמר דמת אסור בהנאה דהא זו גמרא ערוכה היא אלא לדעת

שסובר דאף מת עכו"ם אסור בהנאה לא משכחת לה אבר מן החי במהלכי שתים ומדברי הרמב"ן שהביא אותם הר"ן בפ' אע"פ נראה ג"כ מסתמיות דבריו דאין חילוק בין עכו"ם לישראל וכן נראה שהוא דעת הריטב"א בחדושיו פ' אע"פ שכתב דלא משכחת בשר מהלכי שתים להתיר דאי בעודנו חי הא איכא משום אבר מן החי כו' ואי לאחר מיתה הא אסור בהנאה כו' ע"כ ואם איתא דמת עכו"ם מותר הא משכחת לה בשר מהלכי שתים להתיר דהיינו מת עכו"ם. וראיתי בלקוטי מהר"ר בצלאל בפ' אע"פ שכתב בשם הרא"ה דמת אסור בהנאה אחד מת עכו"ם ואחד מת ישראל. הרי לך הרמב"ן והרשב"א והרא"ה דכולהו ס"ל דמת עכו"ם נמי אסור בהנאה. אך קשה שראיתי להרב המגיד בפ"ב מהלכות מאכלות אסורות שכתב בשם הרמב"ן שהישראל שמת בשרו אסור אף בהנאה מן התורה ע"כ. משמע דדוקא ישראל אבל עכו"ם לא אסור וכן ראיתי להר"ב החינוך שכתב בשם הרמב"ן דבשר ישראל מת אסור וזה סותר למה שכתבנו למעלה דלדעת הרמב"ן אף מת עכו"ם אסור בהנאה. שוב ראיתי להרמב"ן בחדושיו בפ' אע"פ שכתב וז"ל ומיהו בעכו"ם איני יודע בו איסור דהא ממרים גמרינן וצ"ע ע"כ. והנראה אצלי דלהרמב"ן ספוקי מספקא ליה מלתא אם מת עכו"ם אסור בהנאה. ומה שכתבו ה"ה ובעל החינוך בשמו דישראל שמת אסור בהנאה מלתא פסיקתא נקטו משום דבעכו"ם מספקא ליה וכן מ"ש בפירוש התורה שהביא הרשב"א ריש סימן שס"ד דהברייתא המתרת מיירי בבשר מן החי כו' התם נמי מילתא פסיקתא נקט דאפשר שאף העכו"ם אסור בהנאה ולפי מה שכתבנו אף דהרמב"ן מספקא ליה לא שבקינן מאי דפשיטא להו להרשב"א ולהריטב"א ולהרא"ה משום ספיקו של הרמב"ן ומה גם שהוא ספק איסור תורה דפשיטא דאזלינן לחומרא אך קשה ממ"ש רבינו בפ"ה מהל' ערכין הלכה י"ז האומר ראש עבד זה כו' והשיג עליו הראב"ד ז"ל מה ישוה ראש אדם כאשר יוסר ראשו ואפי' לכלבים אינו ראוי שהרי איסור הנאה הוא ע"כ. וכתב שם מרן דהכא בעבד שלא קבל עליו מצות עסקינן דכותי הוא ואינו אסור בהנאה אלא ישראל דומיא דמרים ע"כ והדבר הוא תימה איך יחס לרבינו דין זה מאחר שכתבנו דרוב הראשונים ס"ל דאף מת עכו"ם אסור בהנאה ואיהו פסק כן להלכה פסוקה בשלחנו ואפשר לומר שכוונת הרב כך היא דאי לא הוה קשה לרבינו כי אם מעבד דוקא לא היינו דוחקים עצמנו לומר דמ"ש רואין כמה ישוה אותו אבר הוא לענין מה שירויח בו באותו אבר כגון שהוא תורגמן או משורר שכל זה הוא דוחק גדול וכמבואר אלא היינו אומרים דס"ל דמת עכו"ם מותר בהנאה אבל השתא דנקט רבינו במלתיה ראשו הקדש אי אפשר לתרץ כן ועל כורחין צריכין אנו לומר שהוא לענין מה שירויח באיברי הראש א"כ רבינו ג"כ ס"ל כסברת הראשונים דאחד עכו"ם

ואחד ישראל אסור בהנאה. ואפשר לומר דגם התוס' ז"ל הכי ס"ל דגם מת עכו"ם אסור בהנאה ממה שכתבו בפ"ק דערכין עלה דההיא דאמרינן נפשות ולא המת שהקשו דלמה לי קרא תיפוק ליה דאסור בהנאה מן התורה ואינו בדמים ומדלא תירצו דאיצטריך קרא לעכו"ם הנערך שיש לו דמים ש"מ דס"ל דגם עכו"ם אסור בהנאה דהא קי"ל דעכו"ם נערך וכמו שפסק רבינו בפ"א מהל' ערכין ומיהו ראיה זו יש לדחות דאפשר דהתוס' רצו ליישב הברייתא אף אליבא דר' יהודה דאית ליה דעכו"ם אינו נערך ומה גם דאפשר ס"ל כסברת הראב"ד דאית ליה דהלכתא כר' יהודה דעכו"ם אינו נערך ודחיקא להו לומר דאתיא ברייתא הלזו דלא כהלכתא ומש"ה תירצו באופן אחר: וראיתי לרבינו בפ"ב מהלכות מ"א הלכה ג' שכתב והאוכל מבשר האדם או מחלבו בין מן החי בין מן המת אינו לוקה ע"כ ולכאורה היה נראה דס"ל דהעכו"ם מותר בהנאה מדאיצטריך לומר דמן המת נמי אסור בשר האדם דאי גם עכו"ם מת אסור בהנאה תיפוק לי דאסור בהנאה דבר תורה ולפי זה הוה ניחא ההיא דכתב מרן בפ"ה מהל' ערכין שכתבנו לעיל דמרן אליבא דרבינו קאי וס"ל דלרבינו העכו"ם מותר בהנאה אלא דבשלחנו פסק כדברי האוסרים כי רבים הם. אך אחר התבוננות נראה דאין להכריח מדברי רבינו אלו שום דבר לפי שיש לדקדק בדבריו דחלוקה זו דמן המת אמאי נקטיה גבי אינו לוקה דלענין מלקות מהיכא תיתי שישתנה הדין מחי למת וכששנה לנו האיסור שם היה מקומו והכי הול"ל אבל אסור הוא בעשה בין מן החי בין מן המת. אשר ע"כ נראה לי כוונה אחרת בדברי רבינו שהוא רצה לרמוז דין אחר והוא דאע"ג דקי"ל דמת אסור בהנאה מג"ש דשם שם מעגלה ערופה ועגלה ערופה גופה כפרה כתיב בה כקדשים ובקדשים קי"ל דהנהנה לוקה וכמ"ש רבינו בריש מעילה סד"א דגם הנהנה מן המת לוקה קמ"ל דלא. והשתא אתי שפיר דברי רבינו דמתחלה כתב האדם כו' אינו מכלל מיני חיה בעלת פרסה כו' דאם היה בכלל היה לוקה מהלאו דלא תאכלו ממפריסי הפרסה וזהו שכתב והאוכל מבשר האדם בין מן החי ובין מן המת אינו לוקה לא משום מפריס פרסה ולא משום דאיתקש לקדשים וא"כ אין שום גילוי בדברי רבינו מאי דעתיה במת עכו"ם ובטעמא שאינו לוקה הנהנה מן המת לכאורה היה נראה דהיינו משום דאין מזהירין מן הדין וס"ל דגם משום ג"ש אין מזהירין אך דבר זה לא ניתן להאמר כלל דודאי בג"ש עונשין ובפ' בן סורר (דף ע"ג) אמרינן וכי עונשין מן הדין ומשני היקשא הוא ופירש רש"י וכל היקש וג"ש המופנית הרי הוא כמפורש במקרא ועונשין ממנו כו' ע"כ. ובפ"ק דכריתות (דף ה') אמרינן לעולם אל תהי ג"ש קלה בעיניך שהרי נותר אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא מג"ש וכהנה רבות בתלמוד דעונשין מיתת ב"ד ומלקות מג"ש גם לומר שטעמו של

רבינו הוא מדגרסינן בתוספתא פ"ק דפרה ומייתי לה הר"ש שם דעגלה ערופה ופרה אדומה אינם בלאו דגיזה ועבודה וס"ל דע"כ ליכא לאו בנהנה מעגלה ערופה מדפטרינן העובד והגוזז בה ובכל הקדשים העובד והגוזז לוקה וכמ"ש בפ"א מהלכות מעילה הלכה ז' ומכאן הכריח דמאי דאמרינן כפרה כתיב בה כקדשים היינו לאיסורא אבל לא ללקות. גם זה ליתא דאין ללמוד ממאי דליתיה בגיזה ועבודה דליתיה גם בלאו דנהנה מן ההקדש דהא פרה אדומה ליתיה בגיזה ועבודה ואיתיה במעילה וכמ"ש בפ"ב הלכה ה' וכן קדשי בדק הבית ליתנהו בגיזה ועבודה ויש בהם מעילה וכמבואר. עוד עלה בדעתי לומר דטעמא הוא משום דעגלה ערופה גופא אין בה מעילה דומיא דחטאות דתנן בריש פ"ג דמעילה וברפ"ד דתמורה דאין מועלין משום כיון דלמיתה אזלי ליכא מעילה בהן ואפשר דס"ל דה"ה לעגלה ערופה אלא דצ"ע ההוא דאמרינן בפרק חלק בירושלמי קדשי עיר הנדחת ר' יוחנן אמר מועלין בהם ורשב"ל אמר אין מועלין בהם. והנה כפי פסק רבינו דאית ליה דקדשי מזבח דעיר הנדחת ימותו יש לתמוה על סברת ר' יוחנן דאמר מועלין מאי שנא מחטאות המתות דאין מועלין בהם וכעת לא ראיתי לרבינו שהביא מחלוקת זו דר' יוחנן ורשב"ל ויש בזה לנו אריכות דברים אין כאן מקומו. ומ"מ נראה דאין לומר דלרבינו עגלה ערופה מדמי לה לחטאות המתות דהא תנן במתני' לא נהנין ולא מועלין ואליבא דרבינו כל היכא דתנן לא נהנים ולא מועלים הוא מדרבנן דוקא וכמו שנראה מדבריו בפ"א מהלכות מעילה הלכה ו' וזה לא יתכן דאם כן כפרה דכתב רחמנא למאי אהני. ובפ"ב דקדושין תנן המקדש בעגלה ערופה אינה מקודשת משום דכפרה כתיב בה כקדשים יע"ש. הן אמת דרבינו כשהביא דין זה דמת אסור בהנאה לא באר שהוא דבר תורה והיה לו לבאר דנפקא טובא בין אם איסורו מד"ס או מדין תורה ואפשר דס"ל דג"ש זו דשם שם אסמכתא בעלמא הוא ואין איסור במת כ"א מדרבנן. ואפשר שהביא לזה ההיא דאמרינן בפרק העור והרוטב (דף קכ"ב) אמר עולא דבר תורה עור אדם שעבדו טהור ומה טעם אמרו טמא גזרה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין ע"כ ואי אמרת דאיסור המת הוא דבר תורה השתא לאיסור תורה לא חיישי לטומאה דרבנן חיישי אבל אי אמרינן דאין איסורו כ"א מדרבנן חששו אולי לא יפרשו מאיסורא דרבנן וגזרו טומאה וכבר נתקשו הראשונים ז"ל בקושיא זו וכתבו דאיכא שופטני דאין חוששין לאיסור וחוששין לטומאה כדי שלא יפרשו אחרים מהם ואפשר שרבינו לא נחה דעתו בתירוץ זה. הכלל העולה ממה שכתבנו הוא דמדברי רבינו הללו ליכא הוכחה אי ס"ל דגם מת עכו"ם אסור בהנאה או אם לא נאמר דין זה כי אם בישראל: וראיתי להרב בעל ספר יראים סימן ש"י שכתב אסר הכתוב מת ישראל בהנאה כו' ע"כ. משמע

דס"ל דמת עכו"ם מותר בהנאה ומיהו אפשר דספוקי מספקא ליה מילתא וכמו שכתבנו לדעת הרמב"ן ומלתא פסיקתא נקט. שוב ראיתי לרבותינו בעלי התוס' בפ"ק דקמא (דף י') על ההיא דאמרינן שהשור חייב בו פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור מדכתיב והמת יהיה לו מי שהמת שלו והקשו וא"ת למה לי שור ולא אדם תיפוק ליה מדכתיב והמת יהיה לו מי שהמת שלו דמת אסור בהנאה כו' ותירץ דאיצטריך לעבד ולעכו"ם הקנוי לישראל שנפל לבור דההוא שרי בהנאה ע"כ. הרי לך מבואר דלדעת התוספות פשיטא להו דעכו"ם מת אינו אסור בהנאה ועוד למדנו מדבריהם דעבד אף שקבל עליו מצות מ"מ דינו כעכו"ם וזה מבואר בדברי התוס' דנקטי שתי חלוקות עכו"ם ועבד ואי עבד זה מיירי בשלא קבל עליו מצות היינו עכו"ם וזה שלא כדברי מרן שכתבנו לעיל דאית ליה דכל שקבל עליו מצות דינו כישראל ואסור בהנאה. ונראה דיש להביא ראיה לדעת התוס' דמת עכו"ם אינו אסור בהנאה מההיא דאמרינן בפ"ב דסנהדרין עלה דההיא דאמר ליה שאול לדוד איבעית דאתן לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים כו' שאול סבר לא חזי ולא מידי ודוד סבר הא חזי לכלבא ושונרא ע"כ, והשתא יש לתמוה בין ללישנא קמא דאמר דפלוגתא דדוד ושאול היה במלוה ופרוטה אי דעתיה אפרוטה בין ללישנא בתרא הא איסורי הנאה הם הנך ערלות פלשתים דהא כתיב ויך בפלשתים ותרגם יונתן וקטל בפלישתאי א"ו דמת עכו"ם אינו אסור בהנאה ואפשר לדחות ולומר דלדעת החולקים דס"ל דגם מת עכו"ם אסור בהנאה ס"ל דהך ויך אין הכוונה שהכה אותם מכת מות אלא שהכה אותם מכה עצומה עד שעשה פעולתו ומצינו כיוצא בזה בפ"ק דנזיר (דף ד') גבי שמשון דאמרינן שלא הוזהר על הטומאה ושאלו מנא לן כו' אלא מהכא ויך מהם אלף איש וגו' ודחו ודילמא גוססין שוינון ע"כ והתוס' כתבו שם דלאו דוקא גוססין אלא קרוב לגוססין הרי דאף דכתיב ויך אינו מוכרח שהרג אותם אלא שהכה אותם מכה קרובה למיתה והכא ג"כ גבי דוד איכא למימר הכי דלעולם דבעודן הפלשתים חיים עשה דוד פעולתו הן אמת דפשטן של דברים נראה מסוגיא זו דנזיר דויך ר"ל שהרג אלא דכדי שלא נלמוד דין מחודש דנשתנה נזירות שמשון מנזירות תורה עייל נפשיה בקופא דמחטא ואמרו דילמא גוססין שוינהו ויונתן תרגם בין בשמשון בין בדוד וקטל דלפי האמת דגמרא גמירי דשמשון לא הוזהר על הטומאה וקרא דויך הוא כפשוטו דהרג אותם והנה לדעת יונתן שתרגם ויך דגבי דוד וקטל יש לתמוה מאי האי דקאמר דוד תנה את אשתי אשר ארשתי לי במאה ערלות והלא כפי דברי דוד קדשה באיסורי הנאה ואינה מקודשת ואולי לדעת יונתן דוד קדשה במה שהלך והרג מאה פלשתים והביא הערלות למלך דומיא דע"מ שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל

בטל וס"ל ליונתן דאינה לשכירות אלא בסוף ולא הוי מלוה דפלוגתא דתנאי בקדושין (דף מ"ח ודף ס"ג) ותלמודא דידן סבר כמ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וא"כ חשיבא מלוה אי נמי דבאותה סוגיא דנזיר שכתבנו איתא התם דילמא אשלחינון ברישא והדר קטלינון ויך ויקח כתיב ע"כ והכא גבי דוד כתיב ויך בפלשתים ויבא דוד וגו' ואפשר שההבאה היתה אחר המיתה אבל הפעולה עצמה דהיינו כריתת הערלות היתה בעודם בחיים: עוד היה נראה להביא ראיה שהעכו"ם מותר בהנאה מההיא דאמרינן ריש פרק דם שחיטה שומע אני אפילו דם מהלכי שתים ת"ל לעוף ולבהמה כו' אוציא דם מהלכי שתים כו' שאין בהם טומאה קלה ובגמרא שקלו וטרו היכי משכחת לה שבנבילה יהיה טומאה קלה ובמת לא ותירצו כגון דאיכא פחות מכזית נבילה וצירפה לפחות מכביצה אוכלין כו' לאפוקי מת דאע"ג דמעליא ליה לא מטמא ט"א דבטלה דעתו ורב חנניא אמר כגון שחיפהו בבצק כו' וקשה דמאי דוחקייהו אימא דמהלכי שתים אינו מטמא טומאת אוכלין משום דאיסורי הנאה נינהו ובריייתא זו ר' שמעון היא דאית ליה מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה מאכיל לאחרים קרוי אוכל ומה"ט אית ליה דאיסורי הנאה אינן מטמאין טומאת אוכלין וכדאיתא בפ"ק דבכורות א"ו דאית ליה דהעכו"ם מותר בהנאה ומש"ה הוצרכו לחלק בין בהמה למהלכי שתים. וכ"ת אכתי תיקשי דאימא דברייתא איירי בישראל דאסור בהנאה ור"ש היא. הא לא קשיא כלל משום דהברייתא סתם שנה אוציא דם מהלכי שתים שכולל הישראל והעכו"ם. ועוד כיון שיש במין מהלכי שתים מי שהוא מטמא טומאה קלה אינו יכול למעט אפי' הישראל שאינו מטמא טומאה קלה דהא כי דרשינן בכלל ופרט מה הפרט מפורש דבר שיש בו טומאה קלה וטומאה חמורה תיקשי עוף טמא מנ"ל דדמו אסור הא אינו מטמא טומאה חמורה וכן מה שאמרו ויש בו איסור והיתר בהמה טמאה ועוף טמא מאי איכא למימר. אלא ע"כ לומר דהכלל ופרט על המין נאמר וה"ק מה הפרט שהוא עוף ובהמה יש במינם שמטמא טומאה קלה וטומאה חמורה יצא מהלכי שתים שאין במינו טומאה קלה ויצאו שרצים שאין במינם טומאה חמורה וכ"כ שם התוס' בתחלת הפרק, ולפי זה כיון שיש במין האדם מה שהוא מטמא טומאה קלה אין אנו יכולין למעט אפי' הישראל שאינו מטמא טומאה קלה לפי שהוא דומה לפרט וכמבואר. שוב ראיתי שאין ראיה זו כדאי להכריח דין זה משום דאפשר לומר דדחיקא ליה לתלמודא לאוקומי ברייתא זו כר"ש ודלא כרבנן דפליגי עליה וס"ל דאף דבר שהוא אסור בהנאה מטמא טומאת אוכלין וכן פסק רבינו בהל' טומאת אוכלין אבל לעולם דלר"ש אתיא ברייתא כפשטה דמהלכי שתים אינו מטמא טומאת אוכלין משום דלא קרינן ביה מכל האוכל: עוד נראה להביא ראיה דמת עכו"ם אינו אסור בהנאה

מההיא דתנן בפרק כלל גדול (דף ע"ה) כל הכשר להצניע כו' חייב חטאת עליו ואמרינן בגמ' דרב פפא אמר לאפוקי דם נדה וכן פסק רבינו בפ' ח"י מהל' שבת וכתב שם הרב המגיד ומכאן שדם נדה או עצי אשרה וכיוצא בהם בשום שיעור אין חייבין עליהם ע"כ. ונראה דכוונת ה"ה היא לומר דאף שיש בהם שיעור טומאה ונמצא שהועילו מעשיו בהוצאה זו אפ"ה אין חייבין עליהם לפי שאינן ראויים להצניע. והא דתנן בפ"ט דשבת (דף צ') ר"א אף המוציא משמשי ע"ז כל שהוא כו', ר"י חולק על כלל זה דכל הכשר להצניע וכמו שפירש"י וכיון דלית ליה האי כללא ס"ל דלא בעינן שיעור טומאה כדי לחייבו משום דאף במוציא כל שהוא הועילו מעשיו שקיים מה שצוה הכתוב ולא ידבק בידך מאומה וגו' ות"ק חולק עליו וס"ל דמוציא ע"ז פטור משום דקי"ל כסתם מתני' דפרק כלל גדול ומש"ה פסק רבינו דלית הלכתא כר"י משום דקי"ל כסתם מתני' דכל הכשר להצניע. ואין לומר דטעמא דת"ק דר"י הוא משום דאית ליה כר"ש דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה. דהא רבינו אית ליה דמלאכה שא"צ לגופה חייב עליה ואפ"ה פסק כת"ק דר"י. וא"כ ע"כ טעמיה דת"ק דר"י דפטר בע"ז הוא משום דאינו כשר להצניע: ולפי זה יש לתמוה על מה שפסק רבינו המת והנבלה והשרץ כשיעור טומאתם כך שיעור הוצאתם כו' ובשלמא נבלה ושרץ ניחא דקרינן ביה כשר להצניע משום דמצניעין אותו ליהנות הימנו לכלבו ושונרו וכדאמרינן גבי דם נדה אלא מת הא לא מהני כלל דהא איסורי הנאה נינהו. ומתני' לא קשיא משום דמתני' ר"י היא בר פלוגתיה דר"ש דאית ליה דמלאכה שא"צ לגופה חייב עליה ושמעינן ליה לר"י בפ"ט דשבת דלית ליה האי כללא דכל הכשר להצניע. אך לרבינו דפסק כסתם מתני' דכל הכשר להצניע ופסק ג"כ לזו יש לתמוה דנראה כמזכי שטרא לבי תרי: אשר ע"כ נראה דרבינו אית ליה דמת עכו"ם מותר בהנאה ומתני' דכזית מן המת מיירי במת עכו"ם וחזי לכלבו ושונרו ואף שסתם ולא פירש סמך על מה שיכתוב בסמוך מתני' דכל הכשר להצניע. וכן נראה שהוא דעת רש"י דהא במתני' דע"ז הוקשה לו מתני' דכל הכשר להצניע ובמתני' דכזית מן המת לא הוקשה לו כלל. וראיתי להר"ב תיו"ט שכתב דמת נמי מצניעין אותו לקוברו מידי דהוה אמקק סופרים. ואין דבריו נראין אצלי דאין חיוב קבורה בכזית מן המת וכדאמרינן בירושלמי דנזיר כי קבור תקברנו מכאן שאינו נעשה מת מצוה עד שיהא ראשו ורובו. ומדיליף לה מקבור תקברנו ש"מ דליכא חיוב קבורה כי אם על ראשו ורובו. הן אמת דאם היינו מודים לדינו של הר"ב תיו"ט דאיכא חיוב קבורה בכזית מן המת הוה ניחא מתני' דכזית מן המת דמיירי בכל גוונא בין בעכו"ם בין בישראל אף שהוא אסור בהנאה לפי שמצניעין אותו לקוברו ובעכו"ם אף דליכא חיוב קבורה משום דחזי לכלבו ושונרו.

ומיהו יש לדחות ראיה זו דאפשר דההיא דכזית מן המת אייריבעור המת ובעור המת אפשר דליכא איסור הנאה דמת מעגלה ערופה אתי ועגלה ערופה גופה משום דכתיב בה כפרה כקדשים וקדשים גופייהו עורותיהן מותרין בהנאה דהא נכסי כהן הוו ולענין טומאה אף העור מטמא. ומה שכתבנו דעור האדם מותר בהנאה כ"כ התוס' ר"פ דם נדה (דף כ"ה) והרשב"א בתשובה סי' שס"ה. ועיין תוס' סנהדרין (דף מ"ח) ד"ה משמשין זבחים (דף ע"א) ד"ה ובטריפה. הן אמת דאי מוקמינן מתני' דכזית מן המת בעור איכא לעיוני טובא ללישנא קמא דעולא דאמר בפ' העור והרוטב (דף קכ"ב) ובר"פ דם נדה דדבר תורה עור האדם טהור אלא דחכמים גזרו עליו טומאה אי מהני גזירת חכמים לחייבו מיתה והדברים עתיקים: שוב זיכני ה' וראיתי שדין זה מבואר בירושלמי דשבת עלה דמתני' דכזית מן המת דקא אמרי בפירוש דבשר עכו"ם מת מותר בהנאה. ואף שדברי הירושלמי שם הם צריכין ביאור מ"מ כל הישר הולך יראה בעיניו ולבבו יבין דלפי פשט הירושלמי עכו"ם מותר בהנאה ולירא האריכות לא הארכתי בביאור דברי הירושלמי. ולפי זה אני תמיה על הרשב"א והריטב"א והרא"ה שכתבנו למעלה משמם דס"ל דבשר העכו"ם אסור בהנאה איך לא השגיחו בדברי הירושלמי הללו: סליקו להו הלכות אבל בס"ד